

➔ **Renée van Riessen & Onno Zijlstra (red.)**

Wat bezielt Kierkegaard?

Versillende onderwerpen die de Deense denker Kierkegaard bezighielden worden in de actualiteit geplaatst. Zeven essays bespreken de individuele ethiek van de filosoof en theoloog. "De enkeling is een waarde op zich", is een uiterst actueel motto, zelfs als het gaat over iets ongrijpbaars als 'opofferingsgezindheid'. *Damon, 144 blz., € 16,90*

➔ **Francien van de Beek**

Heilige aandacht

De meditatieoefeningen van de heilige Franciscus van Sales (1567-1622) leiden tot een aandachtiger leven. Door eenvoudige oefeningen nodigt dit boek uit tot meditatie en bezinning. *Berne Media, 79 blz., € 19,95*

➔ **Martin van Hees, Thomas Nys, Ingrid Robeyns (red.)**

Basisboek ethiek

'De meest complete introductie in de ethiek geeft een overzicht van de belangrijke ethische stromingen en denkers. Een uitvoerig en toegankelijk werk, bedoeld voor studenten die een inleidingscursus ethiek volgen. *Boom, 376 blz., € 39,50*

➔ **Ruard Ganzevoort**

Trauma, geweld en religie

Door concrete levensbeschrijvingen maakt deze bundel het verband tussen trauma, geweld en religie inzichtelijk. *KSGV, 144 blz., € 19,50*

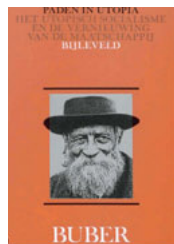
➔ **Kees Schaeapman**

Afgedwaald

Journalist Kees Schaeapman brak na de dood van zijn vader met de katholieke kerk. Maar het geloof zit hem in de genen. Als 'thuisloze katholiek' volgt hij het spoor terug, naar Tubbergen en zijn oudoom, de katholieke emancipator en priester Herman Schaeapman. *Walburg Pers, 143 blz., € 19,95*

'Door Buber droom ik van een betere samenleving'

"Buber beschrijft heel mooi de ontwikkeling van het communisme en het socialisme en bepleit waarachtige gemeenschap", zegt David Renkema (58), directeur van de stichting Oikos, die zich inzet voor een rechtvaardig en duurzame samenleving.

Martin Buber
Paden in Utopia
Bijleveld, 1990,
180 blz., € 8,-
(antiquarisch)

mijn studententijd in Wageningen ging ik me opnieuw oriënteren. De zoektocht rond Marx hoorde daarbij, zonder dat ik marxist werd. Buber maakte me wegwijs in de vele socialistische stromingen. Hij verbond al eerder het utopisme met de bijbelse profetische traditie. Mensen mogen verlangen naar een andere samenleving. Vanuit mijn antirevolutionaire opvoeding was het bevrijdend dat je kritiek op het bestaande kon hebben vanuit een verlangen naar rechtvaardigheid en vrede. Zo kon ik mijn politieke keus voor links van het midden verbinden met mijn geloof.

'Wij moeten heel onromantisch, helemaal levend in het heden, met het weerbarstige materiaal van onze tijd waarachtige gemeenschap opbouwen', luidt een prachtig citaat uit *Paden in Utopia*. Dat 'onromantische' spreekt me aan: koester geen grote idealen, maar doe gewoon wat je nu kunt doen. Dat is actueel want door de liberaliseringstendensen is er nog maar heel weinig ruimte tussen het individu en de staat. Veel maatschappelijke organisaties zijn enorm verzakelijkt, geprofessionaliseerd en afhankelijk van overheidssubsidies. Ze zijn daarvoor hun voedingsbodem in de samenleving kwijtgeraakt. Dat zie je bij PAX, bij Cordaid en ICCO, Kerk in Actie en ook bij onze stichting Oikos; ze worstelen met hun identiteit. Buber wil juist de eigenstandigheid van sociale gemeenschappen versterken. Geloofsgemeenschappen bieden een beschutte ruimte en hebben ook een maatschappelijk rendement. De overheid gaat nu een groot beroep doen op de samenleving, maar ik denk dat ze te snel iets van de mensen verwacht en te veel. De rek is er al uit omdat veel mensen het al te druk hebben. Dit boek zou ik wel willen aanbevelen aan sociaaldemocraten. Ik zie er bijna een herwaardering in van wat denkers in het CDA altijd hebben gezegd over het maatschappelijk middenveld. In het blad *Christen Democratische Verkenningen* zie ik intellectuele en creatieve ideeën over de rol van het maatschappelijk middenveld. Daar staat het denken hierover op een verrassend hoog niveau. Dat de politieke praktijk van de partij daarvan afwijkt, is een ander ding, maar dat kan wel weer veranderen wanneer het CDA andere leiders krijgt." ●

Als student al werd ik gegrepen door *Paden in Utopia* vanwege de discussie tussen anarchisten en socialisten. Martin Bubers kritiek op Marx en het communisme met zijn centraal geleide systeem vond ik boeiend. Ik las destijds onder anderen Bakoenin, Goldman en Kropotkin, maar Buber geeft een evenwichtiger beeld van al die stromingen in het socialisme en communisme. Nu spreekt me vooral aan wat hij schrijft over gemeenschappen. Hij is allergisch voor staatsinvloed en verwacht veel meer van wat er uit gemeenschappen naar boven kan komen. Buber was de man van de kibboetsiem, de leef- en werkgemeenschappen in Israël. Ik kom uit een gereformeerd nest. Toen ik voor het eerst mocht stemmen, in 1974, heb ik nog keurig ARP gestemd, maar tijdens

David Renkema: "politiek en geloof verbinden."